

POVIJEST GRADIŠĆANSKIH HRVATA OD NACIONALSOZIJALIZMA DO KRAJA 20. STOLJEĆA

Mirjana Gieler

Od oslobođenja Austrije 1945. godine u razvoju gradišćanskih Hrvata posebno mjesto zauzima dr. Lovre Karal koji je bio predsjednik Narodne stranke i zemaljski poglavar Gradišća od 1946. do 1956. godine. Kao Gradišćanski Hrvat najteže se mirio s onim nastojanjima koja su težila da Gradišće ostane i dalje razdijeljeno između Donje Austrije i Štajerske. On je smatrao da će gradišćanskohrvatska manjina biti osuđena na propast ako ostane razdijeljena na dvije različite pokrajine.

Drugi značajan trenutak u poslijeratnom razvoju hrvatske manjine u Austriji jest povlačenje sovjetskih trupa iz te zemlje i u vezi s tim potpisivanje Državnog ugovora između Austrije i velikih sila 1955. godine. U koncipiranju ovog ugovora nisu mimođeni ni gradišćanski Hrvati. U posebnom 7. članu ovog ugovora oni su dobili zajedno sa Slovencima iz Koruške slijedeća prava:

»1. Austrijski državljani slovenske i hrvatske manjine u Koruškoj, Gradišću i Štajerskoj uživat će ista prava uz jednake uvjete kao i svi ostali austrijski državljani, uključujući pravo na vlastite organizacije, sastanke i štampu na vlastitom jeziku.

2. Oni imaju pravo na osnovnu nastavu na slovenskom ili hrvatskom jeziku i razmjerni broj vlastitih srednjih škola; s tim u vezi školski nastavni planovi bit će revidirani i odsjek nadzorništva za nastavu bit će osnovan za slovenske i hrvatske škole.

3. U upravnim i sudskim kotarima Koruške, Gradišća i Štajerske, gdje se nalazi slovensko, hrvatsko ili mješovito pučanstvo, slovenski ili hrvatski jezik bit će prihvaćen kao službeni jezik uz njemački. U takvim kotarevima bit će topografsko nazivlje i natpisi na slovenskom ili hrvatskom jeziku baš kao i u njemačkom.

4. Austrijski državljani slovenske ili hrvatske manjine u Koruškoj, Gradišću i Štajerskoj sudjelovat će u kulturnom, upravnom i sudskom ustrojstvu na tim područjima uz jednake uvjete s ostalim austrijskim državljanima.

5. Bit će zabranjena djelatnost organizacija kojima je cilj da liše hrvatsko i slovenačko pučanstvo njihova manjinskog značaja ili prava.«

Potkraj 1955. godine Hrvatsko je kulturno društvo, kao predstavnik gradišćanskih Hrvata, potaknuto ovim državnim ugovorom, izradilo svoje prijedloge te ih u formi memoranduma predalo Saveznoj vladi u Beču, Zemaljskoj vladi u Željeznom, državama potpisnicama Državnog ugovora iz 1955. – Engleskoj, Francuskoj, SSSR-u i SAD-u te zasebno ambasadi FNRJ u Beču.

U Memorandumu se na osnovi stečenih prava upućuje molba Saveznoj vladi da za gradišćanske Hrvate provede niz potrebnih zakonskih i upravno-organizacijskih mjera, u vezi kojih se iznose konkretni prijedlozi.

Sredinom 70-ih godina 20. stoljeća počela je rasti samosvijest među gradišćanskim Hrvatima. Upozoravajući na Državni ugovor iz 1955. godine gradišćanski su Hrvati zahtjevali svoja manjinska prava. Prvi je uspjeh postignut 1979. godine kad su se počele emitirati prve radio emisije na hrvatskom jeziku. Deset godina kasnije emitirana je prva televizijska emisija na hrvatskom jeziku.

Zakon za dječje vrtiće koji je izašao 1989. godine uvodi dvojezičan odgoj u dječjim vrtićima. Dvojezična su sela nadležna da odgojiteljice predškolsku djecu odgajaju na obadva jezika. Godine 1990. odlučeno je da u hrvatskim selima mora biti moguće govoriti na hrvatskom jeziku.

Godine 1993. utemeljen je takozvani «Volksgruppenbeirat» koji savjetuje saveznu i zemaljsku vladu o manjinskim pitanjima. Iste je godine u tom savjetujućem organu odlučeno da bi se trebale postaviti dvojezične seoske table.

Novi školski zakon za manjine izašao je 1994. godine. Ovaj zakon predviđa dvojezičnu nastavu u dvojezičnim selima. Budući da nema prave definicije što dvojezična nastava znači, to je uglavnom u nadležnosti nastavnika, i ovisi o njegovoj kompetenciji. Isto tako, taj zakon omogućava dvojezičan odgoj i u školama koje nisu dvojezične ako se za tu nastavu prijavi dosta djece. Dvije godine prije nego što je taj zakon izašao otvorena je prva dvojezična gimnazija Gradišća u Borti.

Nakon četrdesetpetogodišnje borbe 13. srpnja 2000. godine postavljena je prva dvojezična seoska tabla u Velikom Borištofu. U iduća dva tjedna postavljene su table i u drugim dvojezičnim selima Gradišća. Ipak se odredbe do kraja 20. stoljeća još nisu potpuno ispunile, naime još nisu postavljeni svi drugi topografski natpisi u selima.

Škola: BORG Željezno

Godina mature: 2002.

Ime nastavnika: Sabina Nagy

Predala za datarnicu ZIGH-a: Angelika Kornfeind

Lektoriala: Mirela Šavrljuga